

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Io. Freinshemii Commentarii in libros svperstites Q. Cvrtii Rvfi

**Freinsheim, Johann
Curtius Rufus, Quintus**

[Argentorati], [circa 1639 oder später?]

Cap. 8

urn:nbn:de:bsz:31-103771

ciendo Alexandro, moribus suis generosis, audacibus, & facinoribus & factis olim haud imparibus perpetratis. Raderus. Ego etiam de postrema vocula subdubito, num magis *auderet* scripserit noster. vox ea familiaris, si qua alia, Tacito nostro. *Iuuenalis Sat. 1. v. 73.*

Aude aliquid breuius Gyaris & carcere dignum.

3, 8, 2. *DIVIDERET COPIAS*) Bonum consilium. non autem imitandum modicas copias habentibus, ne accidat quod Ioan. Frid. Saxoni apud Thuan. lib. IV. Pseudophilippo, in Supplem. Liu. 15, 39. quod periculum intelligebant Smalcaldici apud Thuan. lib. II. in literis ad maritimas ciuitates.

3, 8, 3. *ANCIPITEM FIDEM*) Hæc cum ita legantur in plurimis & optimis codicibus, sensum insuper commodum habeant; non facile assentiar vel Palmerio Modioque qui ita legunt: *ancip. fidem, mercede venalem prodicionem, imminui & diuidi &c.* vel Acidalio, qui ita: *anc. fid. m. v. prodicionem diuidi &c.* quib. si quid mutandum sit, præferam illud Raderi: *anc. fidem & mercede venalem prodicionem diuidi non ob aliud copias velle:* Sed ipse quoque sentit nihil hic mutandum esse. Idem iudicium est de seqq. verbis quæ sic format Acidal. *in diuersa transgressi quod commissum esset.* Præ quibus mallem, *ipfis* (Persis) *in diuersa digressis.*

3, 8, 5. *SPAM SEQUVTOS FIDEM*) Haud minus memorabili exemplo Zuleman rex Arabum in Hispania, quodam suadente vt auxilia Christiana dederi pateretur, respondit: *In securitate mee fidei aduenerunt, & ideo nunquam hæc facinus perpetrabo.* Roderic. Toletan. hist. Arab. c. 33.

TOT MILITVM) Ego quoque post Modium & Rader. reponendum huc putem *tot millium.* præsertim cum & vox *militis* proxime præcesserit. infra 4, 16, 8. *tot millia suorum.*

3, 8, 6. *NEMINEM STOL. CONSILIVM*) Eximia sententia, quam illustrat Lipsius Polit. 3, 8, f. Cui adde Thucyd. 3, 7, 9. *Moderatam prudentemque ciuitatem, vt nihil adycere honorum illi cuius præ aliis bonum consilium fuerit, ita neque præsentibus eum spoliare decet. Quod si quis minus rectum consilium dederit, is non modo multa nulla, sed ne ignominia quidem puniendus est &c.* Ciceron. ad Attic. 16, 8. *Quid debet qui consilium dat præstare præter fidem?* Ouid. Metam. lib. XIII.

--- Non hæc sententia tantum est

Fida, sed & felix, quum sit satis esse fidelem. Dion. lib. 52. vbi egregie Mæcenas ad Augustum: *Liberam dandi tibi ex animi sui sententia consilij omnibus potestatem facies, proposita securitate nam & si cuius tibi sermo probabitur, multum inde utilitatis ad te; & si non placebit, nihil incommodi redibit. quorum consilium sequendum existimabis, eos collauda ac honora (nam illorum inuenis gloriam tibi paries) quorum vero reijcies, nequaquam eos aut ignominia afficies, aut culpabis, quum ad eorum tibi voluntatem, non successum eius, sit respiciendum. Qui & huic monito sapienter paruit, Dio lib. 53. omnes adhortatus est, vt suum sibi consilium aperirent, si quid rectius inuenirent, libertatem omnem eis concedens. Adde Ludouici Gallie regis præceptum, cum aliis filio datum apud Til. lib. 2. rer. Gallicar. & Philippi II. Hispan. Regis, filio in quem imperium transfulerat, reprehensio, quod consiliarium bene monentem remouisset, prudentissimum factum, quod alicubi narrat Piccartus. Huc pertinet quod voluntas tantum præstanda sit; non euentus in consiliis, quod multis exemplis ostendit Piccart. Decad. I. 10. Cicero pro L. Manil. cap. XIX. Qua de re copiose & grauer Dæmosthenes contra Æschinem, in de corona, post testimonia. cui affinis est sententia D. Pauli ad Corinth. 1, 4, 2. qui ad œconomos refert, quod hic in consiliariis requiritur. Eorum, qui aut ex eo, quod consuli sibi libere passi sunt, fructum, aut quod non paterentur, damna retulerunt, notiora pluraque sunt exempla, quam vt hic referenda sint. ¶ num adducam Xerxis ob insignem stultitiam,*

titiam, claro in omne ævum documento superbiæ, maximis incommotis punitam, qui cum prætores suos conuocasset, ait: *Ne videret meo tantummodo usus consilio, vos contrari.* Ceterum mementote parendum magis vobis esse, quam suadendum. Valer. Max. 9, 5, 2. ext. vide & Gruteri discurs. ad Tacit. cap. 37. Et infra, ad 3, 8, 29.

3, 8, 7. *SI RETRO IRE PERGAT*) Turpe sibi Darius tantus rex putabat futurum, si vnde venerat rediret, quod ipse fugam interpretabatur (& habebat speciem fugæ) hostem inde animum sumpturum, suos posituros; se timoris, quod in rege turpissimum est, ipsaque morte dirius, insimulatum iri. Itaque multis aut mutatio castrorum, aut abitus, aut regressus parum feliciter cessit, ut Liuius lib. 22, 23, & 44. narrat. De Pyrrho Iustinus 23, 3, 9. De Amomphareto nolente castra mutare aduersus Mardonium, Plutarch. in Artide cap. 34. De Constantino Pogonato Zonaras lib. 3. De Hannibale, etiam Appianus. De Mnasippo Xenophon lib. 3. Hellen. qui plura exempla desiderat, Gruteri commentarium adeat ad illa Taciti verba, lib. de moribus Germanor. *Et ipsa plerumque fama bellâ profligant.* Raderus.

FAMA BELLA STARE) Fama seruiendum est studiosissime, eademque sæpe negligenda & contemnenda, ne vanis rumoribus turberis. prius affirmat ipse noster Curtius & hic, & aliis locis. Liuius testis amplissimus accedat 27, 47, 4. *Famam bellum conficere, & parua momenta in spem metumque impellere animos.* Nec Tacitus dissentit 13, 8, 4. *fama in nouis ceptis validissima est & Agr. 18, 5. instandum fame, ac prout prima cessissent, fore vniuersa.* De hac bellica fama tam multa Gruterus loco paullo ante laudato, ut nec plura desiderare possis, aut legere velis, quæ nos indigitare tantum volumus. Contra tamen sæpe animus aduersus rumores firmandus. Liuius 22, 39, 11. *aduersus famam risonoresque hominum si satis firmus steteris.* Idem fere Patriculus 2, 115, 6. *Nonquam consilia ducis iudicio exercitus, sed exercitus providentia ducis regendusest.* Seneca.

Mille imperatur cum regis vulgus ducet:

Ad calamitatem quilibet rumor valet. Raderus.

Vide & Erasmus Adag. 2, 9, 19. *Multa in bellis inania.* & Grat. discurs. in Tacit. cap. 7. & similibus. Freher. in tractatu de Fama, & Rittersh. ad Gunther. Ligurin. 2, 454. Memorabilis est locus Cæsaris de bello Ciu. 3, 43. vbi dicit sibi hanc rationem fuisse, *ut auctoritatem, qua ille (Pompeius) maximo apud exteræ nationes nihil videbatur, minueret; quum fama per orbem terrarum percrebuisset, illum à Cesare obsideri, neque audere prælio dimicare, & eodem lib. c. 56. ibidem laborauit Pompeius, ut famam & opinionem hominum teneret.*

QUI RECEDAT, FUGERE CREDI) Facit huc sententia Curionis apud Cæs. de Bel. Ciu. 2, 31. *Castrorum mutatio quid habet nisi turpem fugam, & desperationem omnium, & alienationem exercitus.* Herodian. 1, 14. *Bellum relinquere inchoatum, præterquam quod indecorum videtur, etiam periculosum est.* Quippe audaciam barbaris iniucius: neque enim remeandæ cupiditate decessisse nos, sed aufugisse metu percussos ardebiturum. Liuius 22, 32, 3. *adcoque inopia est coactus Annibal, ut nisi tum fugæ speciem abeundo imiuisset, Galliam repetiturus fuerit.* Hinc illæ loquutiones apud auctores. Diod. 20, III. *ἀποχώρησιν ἀρχήματα, καὶ μὴ φυγὴν περὶ ἀπλησίαν.* Xenoph. ἀναβάτ. 4, ἄστ. ἡ περὶ αὐτὴν φωνὴ ἐγένετο. Adde eundem pag. 606. B. Polyb. 2, 18. de Gallis, *φυγὴν περὶ ἀπλησίαν ἰποικῆσαν πλὴν ἀποχώρησιν,* quod ad verbum Cæsar de B. Gall. 7, 43. & Liuius alicubi; *fugæ simlem profuclionem facere.* Idem 28, 2, 14. de Afrubale: *signis repente sublatis, fugæ magis quam iuineris modo penitus ad Oceanum & Gadis ducit.* & 25, 14, 15. de Hannone: *fugæ magis quam iuineris modo in Brutios rediit.* Inde notatur in Pyrrho turpis ab Italia discessus. Iustin. 23, 3, 12. Adde dictum Bretallii apud Cominæum 4, 10. Thuan. To. V. pag. 1021. p.

HYEMS INSTARET) Erant Persæ impatientes frigoris, & ob id hi-
berno tempore bello abstinebant. De quo Socrates Histor. Eccles. 2, 18. in Iuliano per-
suaso animam Alexandri in ipsum migrasse. Raderus. Quamquam ita huc non pro-
prie pertineant, ubi saltem de annonæ difficultate, quæ per hyemem multo grauior esse
solet, agitur, ut ostendunt sequentia.

NON SVFFECTVRA ALIMENTA) Sine quibus nemo bellum
diu vel prospere gesserit. Vide discurs. Gruter. in Tacit. cap. 52.

3, 8, 9. **SERVATO MORE MAIORVM**) Sic enim Cyrus, Darius,
Xerxes maximis copiis collectis ipsi præsentis neminem abire patiebantur, & vniuersas
vires in præliis adhibuerunt, quod ex Herodoto, Xenophonte, & aliis cognosci potest,
& miror à Briffonio non animaduersum. Raderus.

OBTVLERINT) Aldus & Pithæi codex; obtulerunt; alii obtulerant,
secutus sum coniecturam olim meam, quam nunc descriptis Bongarsii variis mem-
branis illius iuuari video. & sane requirit eum verbi modum oblique relata oratio.

3, 8, 10. **RITV IGN. FERARVM**) Plane germana his Tacitus A-
gric. 34, 3. *Quomodo silvas salusque penetrantibus, fortissimum quodque animal robore, pau-
da & inertia ipso agminis sono pelluntur.* Haud multum diuersum est illud Flori 2, 3, 4.
*Lignres inuis Alpium iugis adhaerentes inter Farum & Macrum flumen, implicitosque diuis
siluestribus, maior aliquanto labor erat inuenire, quam vincere.*

OCCVLVERINT) Cum Modius legat occulerent, Acidal. occulerint, Bong.
occuluerint, adhaerendum putavi Aldo, cuius lectionem etiam Elz. nouissima præfert,
cum certe nulli aliarum sit posthabenda; forsitan & anteferenda omnibus.

3, 8, 11. **IN ILLO SPECV**) Ita vocat angustias montium, in quas
more ferarum se abdidiisse supra dixit. rideam, si quis interpretetur de specu Ty-
phonis.

HÆC MAGNIFICENTVS) Eiusmodi suspensionem amouet ab se
Scipio Liuii 21, 41, 1. *Non vereor, ne quis me hoc vestri adhortandi causa magnifice lo-
qui existimet, ipsum aliter animo affectum esse.* Solent enim quandoque duces confirman-
di militis causa, premere metus suos, & de suis viribus magnifice prædicare. Sic Æ-
neas apud Virgil. 1, 212.

Talia voce refert, civisque ingentibus æger

Sperit vultu simulat, premie altum corde dolorem.

Apud Liuium 28, 8, 1. *Philippus marebat quidem & angebatur &c. In concilio tamen diffi-
mulans agritudinem, elato animo disseruit.* Idque est, verbis Senecæ ad Polyb. 24, 5. *quod
duces magnificiunt, rebus affectis, ut hilaritatem de industria simulent, & aduersas res ad-
umbrata lætitia abscondant, ne militum animi, si fractam ducis sui mentem viderint, &
ipsi collabatur.*

3, 8, 12. **PECVNIA OMNI**) Arrian. 2, 2, 39. verisimilius scribit, ma-
iorem pecunie partem.

REBUSQVE PRECIOSISSIMIS) Bong. rerumque preciosissimis, æque
bene. sic infra 3, 13, 5.

DAMASCVM) Vide infra 3, 12, 27.

MORE PATRIS) De quo vide Briffon. lib. 3. p. 312. Quo & ipso, sic-
uti in pluribus aliis institutis, similes fuere Germanorum, de quibus idem prodit Ta-
citus noster G. 7, 3.

3, 8, 13. **AD FAVCES**) Cilicia ab occasu habet Pamphyliam, ab or-
tu Syriam, à meridie Illicum sinum, à Septentrione Cappadociam, qua venit Alexan-
der. Tres habet aditus perangustos, primus qua ex Cappadocia Tarsum versus tendi-
tur,

tur, qui tam arctus est, vt similitudinem portarum referat. Et de his faucibus & ingressu in Ciliciam, supra 3, 4, 2. sermo est. Alter est quo ex Cilicia per portas Amanii montis in Syriam exitur, haud procul Isso: tertius ad portas Syriae est. Media, post aditum est campestris, per quam Pyramus & Cydnus fluit. Terna pylae sunt auctoribus nominatae, pylae seu portae Ciliciae a septentrione, quibus per angustias venitur in campestrim Ciliciam: alterae ad Amanii montis radices, quibus in Syriam aditur, & Ciliciae finitur. Tertiae portae Syriae seu Ciliciae sunt extremae ad sinum Issicum, quem attingunt iuxta mare. Hic Camertis, qui Solinum commentariis illustrauit, errorem emenda, portas Cilicias cum Amanicis confundentem, cum & Curtius, & Xenophon, Strabo, Solinus, & alii auctores, diuersas affirmant. Nam Ciliciae portae, quas Alexander ingressus suam felicitatem & hostium stultitiam admiratus est, sunt quibus ex Cappadocia, vt dixi, aditur campestris Cilicia. Amanicae, quibus exitur in Syriam. Syriae seu Ciliciae sunt tertiae, quibus finitur Cilicia versus orientem, diuersae ab Amanicis. Raderus ad 3, 4, 2. Idem hoc loco addit: Emendandus ergo & Abrahamus Ortelius in descriptione expeditionis Alexandri, qui Pylas Amanicas ponit, vbi debebat Syriae & Ciliciae collocare. Vide & Eustath. ad Dionys. v. 585. Polyb. 12, 8. & Ciceron. in Epist. fam. 15, 4. Ibi: *Duo sunt aditus in Ciliciam ex Syria, quorum vterque paruis praesidiis propter angustias intercludi potest; nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitus. Sed me Cappadocia mouebat, quae patet a Syria &c.* Illas angustias Ciceroni vocari suspicor, quod ibi castra habuisset, apud Elmacin. Hist. Saracenicae 3, 4.

3, 8, 14. *NEC DEBITA FERRE PERSAE*) Quin & alii istarum partium omnes, de Sanaballeto Iosephus 11, 8. *Persasum erat non ipsi tantum, sed & omnibus Asiaticis, ne primum quidem congressum expectaturus Macedonas.* de Cilicibus Diod. 17, 32. *suis praesidiis victoriam Barbaris despondent.* Sed sefellit hoc loco Persas conuersio Macedonum. Haud dissimile est, nisi quod in acie accidit, quod narrat Polybius 1, 76. *Amilcar, vt videt hostem in suos ferri inconsultus, verti aciem totam imperat. igitur qui a fronte erant, hos flectere se, ac retro properare iubet: eos vero qui in extremo agmine prius erant, post factam conuersionem circumagens, in aciem instructos inimicis opponit. Asri & mercenarii fugere Carthaginenses ex paenore rati, solutis ordinibus eos inuadunt &c.* Sic apud Caesar. de bel. Ciuil. 2, 40. *Curio ad superiorem spem aduicta praesentis temporis opinione, hostes fugero arbitratus, copias ex locis superioribus in campum deducit. Sed improspere euentu. Felicius, vt omnia, Caesari cessit error, siue erroris simulatio fuit, in pugna ad Mundam, cum cohortes hostium quinque per transuersam aciem acta, quas Labienus perclinantibus castris subsidio miserat, fuga speciem praebuissent.* Florus 4, 2, 83. Adde Xenophontem extremo lib. 4. *avaβar.* Similia Macedonibus aliquoties euenisse credibile est, ex eo quod Philippus & hic Alexander Macedoniae euolutione in praesidiis vt desierunt, quod ea similia fugae, animos addebat hostibus, & suis terrorem inferebat. Aelian. tactic. 34, 4. *Qui sane terror ex huiuscemodi causa conceptus, & Romanis apud Liu. 1, 27, 8. negocium exhibuit: & Graecos post Alexandri mortem desciscen-tes prodidit.* Vide Diodor. 18, 7.

3, 8, 15. *PRÆCISIS ADPSTISQVE MANIBVS*) Adde infra 5, 5, 6. & de crudelibus Persarum supplicis Brisson. lib. 2. pag. 259. & deinceps. *Syri fugiuu (seruili bello) captiuorum manus non ad ipsas commissuras & internodia, sed cum ipsis simul brachijs abscondebam.* Diodor. in excerpt. apud Valesium pag. 372. *Quanta autem haec sit feritas, pulcherrime expressit Florus 3, 4, 7. in bello Thracio: Nec aliter cruentissimi hostium quam suis moribus donisi. quippe in captiuos igne ferroque saeuitum est. Sed nihil (attende!) Barbaris atrocius visum est, quam quod abscisis manibus relictis, viuere superstitibus poena sua iubebantur.* quo loco notam nostram vide. Floro in eadem historia addendus Marcellin. 29, 26. f. *Sagittariorum vero primoribus manus incidit* (Theo-

(Theodosius) residuos supplicio capitali multauit, ad emulationem Curionis, acerrimi illius ducis, qui Dardanorum ferociam in modum Lerneæ serpentis aliquotiens renascentem hoc genere penarum extinxit. Sic in Appiani Hispanicis legimus, Scipionem, dum in obsidione Numantix esset, quadringentis Lutiensium iunioribus, qui ciuitatem ad Numantinos trahebant, manus amputasse. Accidit idem & illis qui ab Hannibale transfugerant, quos cum ille solerti commento suspectos hosti reddidisset, comprehensa Romanis, & amputatis manibus remissi sunt. Front. 3, 16, 5. Quam hinc, & ex Liuiio 22, 33, 1. suspicaris ordinariam fuisse tum exploratorum poenam. Fuerat & latronum homicidarumque in Gallia vsque ad annum 1535. quo constitutum est, vt contractis artibus rotæ imponerentur. Beuther. lib. 4. Non dubium quin huc pulchri sensus dicti sint in controu. viri fortis sine manibus, qui apud Senec. controu. 1, 4. desiderantur.

VT COPLAS SVAS NOSCERENT) Ita Valerius Læuinus Cos. cum intra castra sua exploratorem hostium deprehendisset, magnamque copiarum suarum fiduciam haberet, circumduci eum iussit, terrendique hostis causa exercitus suos visendos speculatoribus eorum quoties voluissent, patere. Idem olim fecerat Xerxes Græcis exploratoribus in castris deprehensis, vt Herodotus lib. 7. c. 146. Plutar. apoph. 6. & Polyænus Stratag. lib. 7. refert; & postea Scipio, vt Appianus lib. bell. Punicorum. Raderus. Vide & supra 3, 1, 7. Pertinet huc Plutarchi Demetrius cap. 26. qui Lyfimacho ex omnibus regibus sibi infestissimo, quique contra se ad soluendam Solorum obsidionem in Ciliciam venerat, oranti vt machinas suas & classem ostenderet, concessit. Egregia narratio est de Græcho in Liuii 40, 47, 9. vbi legatis Celtiberorum ait: exercitus se egregio fidentem venisse, quem si ipsi visere velint, quo certiora ad suos referant, potestatem se eis facturum esse: tribunisque militum imperat, vt ornari omnes copias peditum equitumque, & decurrere iubeant armatos &c. Eadem confidentia Blasium Axeretum Genuensium classis præfectum ferunt, cum Alphonfus Rex Pandonem tantquam legatum, ad eum misisset, non tam, vt cum illo pacisceretur, quam vt inter colloquendum, omnia oculis collustrans, exploraret, qua nauium magnitudo, quanta copia, qua postremo animorum fiducia hosti esset: dixisse; vt regi libere renunciaret, quocumque videret onerarias, auro & preciosis mercibus referatas esse: quas si in potestatem suam redigeret, se procul dubio, suosque omnes ingenii præda ditatum iri. Pizarus hist. Gen. lib. XI. Fulgos. lib. 3. c. 7. Vbi etiam narrat bello, quod iisdem Genuensibus cum Pisani gesserunt, cum vtrique in hostium urbem, sub aliarum rerum prætextu, inspecturos, qui apparatus fierent, exploratores misissent: utrosque libere in vrbe sua iis permississe omnia inspicere, & ad suos inspecta scribere. Idem scribit & Egnatius lib. 3. cap. 6. Adde Fulgos. 3, 7, 24. Apud Tacit. H. 3, 54, 3. Nec duces hostium augendæ famæ decrant, captos Vitellij exploratores, circumductosque, vt robora victoris exercitus noscerent, remittendo.

3, 8, 16. PINARVM) Sic malui cum Bong. & Pal. 1. (nam ille Spinarum habet) quam cum aliis Pyramum. Vide infra 3, 8, 28. locum ita depingit Raderus: Secundum Ilium ex monte Pinarus cadebat inter Ægeas & Ilium, mareque Cilicium recto cursu petebat. Darius vltra Pinarum constitit, cis Alexander, qui & mare habebat à sinistro latere, vt Darius à dextro, Montem Alexander à dextris, à sinistris Darius. Pinarus medium vtriusque exercitum diuidebat.

3, 8, 17. SPECIEM PRÆBVISSET) Sic & quædam Edd. Bong. quod probo, præ illo aliorum tribuisset. Ad rem ipsam quod attinet, diligenter vtique explorandum est, tota belli mole hostis adfit, an aliqua tantum sui parte speciem vniuersi exercitus faciat. Curio apud Cæsar. de bell. Ciu. 2, 38. errorem cum suo legionumque exitio luit, quod Saburam tantum, Iubæ præfectum, non ipsum etiam Iubam adesse crediderat. Apud Liuium circa fin. lib. 27. deceptus hoc modo Annibal, cum Nero-

ncm

nem consulem in oppositis sibi castris adhuc agere persuasum haberet, sero fatum Carthaginis agnouit. Tale consilium Tacfarinatis fuit, ut *Maxippa leui cum copia in-erudlia & caedes, & terrorem circumferret.* Tacit. 2. 52. 3. Ita Iulianus agminibus distributis, per iunera Italiae nota quosdam properaturos cum Ionino misti & Iouio, alios per mediterranea Rhætiarum magistro equitum Neuita commissos, qui diffusi per varia opinionem numeri præberent immensi, formidabileque cuncta completerent. Id enim & Alexander Magnus (apud Arrian. 6. 4. 7.) & deinde alij plures, negotio ita poscente, peritiu fecere duces. Marcellin. 23. 15.

SED CVM SPEC. REVERT.) Vidi alibi sed quam speculatores. Potuitne ab auctore omitti, an à librario omissa est particula *ante*? ut valeat, priusquam reuertentur: quod in hac re magis verisimile. Sed ut vulgo etiam est, capi reuertentur potest, cum in reditu essent, nondum reuersi. Acidalius.

3. 8. 20. *VT SOLET FIERI*) Pulchre Vegetius 3. 12. *Animis pene omnium hominum hoc naturæ altere euenit, ut trepident, cum ad constictum venerint.* Sic & de Carolo V. cuius de magnanimitate non dubitatur, traditum est à Munstero lib. III. *Cosmogr.* cum quoties arma prælii incundi causa caperet, cum pallore toto corpore intremiscere consueuisset. Vide Agathiam lib. II. sub fin. ubi de prælio Narsetis cum Bulino.

ILLAM IPSAM FORTVNAM) Vide quæ notauimus ad ista Flori 4. 2. 79. *Sano & ipse ante aciem magis non ex more Caesar, siue respectu fragilitatis humanæ siue nimiam prosperorum suspectam habens continuationem. Quem in sensum eleganter Plinius 7. 40. Quippe ut alia non sint, certe ne lassescat fortuna, metus est.* Quare Lipsius Polit. 5. 20. probe monet, vitanda qua possis, esse incerta belli, ubi plura in hunc sensum vide. Adde & Annibalis orationem ad Scipionem apud Liliam 30. 30.

3. 8. 21. *OCCURREBAT*) Sequutus sum lectionem Pithæani codicis, & alterius ex Bong. inducit enim hic auctor tacitum discursum mentis quem Alexander tum sollicito corde volutauerit.

HONESTE &c. MORITVRM) Eadem Dario mens infra 5. 8. 15. & Antigono postea, qui referentur Plutarcho in Demetrio cap. 31. *ἡ τήσων τῶν περὶ τῶν ἡρώων, ἢ τῶν ἀντιπάλων, victoriam, aut ante cladem mortem inopinam à diis petiit.* Ita Saxones à Francis oppressi in eo conueniunt atque persistunt vniuersi, potiore esse mortem dedecore, interfectionem seruitute. Fabric. lib. I. Saxon. illustr. Eodem tendunt illa Coitæ apud Sallust. Incert. 3. 3. 4. *cui misero, senectam iam ætate, ne mortem quidem honestam sperare licet.* Quo sensu Tacitus noster 1. 70. 5. *haud minus miserabiles, quam quos hostis circumfides, quippe illis etiam honestæ mortis vis: his inglorium exitium.* Est enim honesta mors turpi vita potior, ut loquitur idem Agr. 33. II. Ergo apud eundem 12. 51. 2. Zenobia orat, ut morte honesta conueniens captiuitatis eximeretur. Pertinet huc querela militum Alexandri supra 3. 5. 5. ubi vide.

3. 8. 22. *DIIS PRÆSIDIBVS LOCI*) Genium loci vocabant. ex Pythagoræ disciplina, qui singulis locis genium præesse docuit. eo factum est, ut qui nouam regionem ingrederentur, præsidem & genium loci adorarent. l. 5. *Æneid.* v. 95.

*Incertus, geniumne loci, famulumne parentis
Esse putes - - Et l. 7. Æneid. v. 136.
- - Geniumque loci, primamque Deorum
Tellurem, Nymphasque, & adhuc ignota precatur
Flumina - - Ouidius Fastor. I. 509.
Digne petitorum, dixit, saluete, locorum.*

N

& con-

& concludit. *Quis, tantum fati, credit, habere locum?* [longe tamen alia huius versus est sententia] Nicolaus Serarius ad Iosue lib. c. 4. q. II. pag. 395. disputat, num recte & religiose, non superstitiose salutarint Israëlitarum terram promissam, quando ex Aegypto profecti illam salutarunt. Vbi & hunc Curtii locum, aliosque ex Virgilio aliique laudat. Raderus. S.c. in adag. Diogeniani cent. 1. 25. referatur *Ἀναγυρῶν τις ἕως ἐπιγίγῃ*, *Anagyris quidam loci genius*. Alludit eo Tertullian. de pallio cap. IV. Adde Herod. 8. 39. Silium lib. 13. v. 124.

Nymen erat iam cerua loci, famulumque Diana

Credabant, ac thura deum pro more dabantur.

& Taubman. ad Plauti Bacch. 2. 1. Faber Semest. 1. 48. Paganis enim persuasum erat, nullum esse locum sine numine. Hinc illud Virg. Ecl. 3. 60.

Iovis omnia plena ex Orpheo, cuius versus refert Euseb. præpar. Euangel. lib. III. & Arato: Μισαὶ δὲ διὸς πᾶσαι μὲν ἀγνῖαι, πᾶσαι δὲ ἀνθρώπων ἀγροὶ, μισὴ δὲ θάλασσα, καὶ λιμῆνις. Plene autem Iovis omnes sunt via, omnia hominum fora: plenum denique mare & portus. & Lucani 9. 580.

Iupiter est quodcumque videt, quodcumque mouerit. & 9. 522.

Esse locis superos, testatur sylua per omnem

Sola virent. Lybien. - - - Sic supra 3. 1. 4. traditum est, *nymphas amore annis retentas, in illa rupes considerare.*

3. 8. 23. *ITINERI SIMPL PARATVS*) Vide supra 3. 4. 13. Quod

cum textui vtrimque adnotatum sit, ideo tantum hic monemus, vt fiat lector, eiusmodi loca parallela, non in his notis postea, sed in margine lectionis Curtianæ, se repturum esse.

ORIENTE LYCE) Qua illud accidisse memoria dignum Lucian. in pro lapsu inter salutandum in hunc ferme sensum prodit: *Cum Alex. Magnus pugnam illam ad Issum iniiturus esset, quemadmodum Eumenes Sardianus (immo Cardianus) in epistola ad Antipatrum referi, mare in tabernaculum eius ingressus Hephestio, siue tunc ita oblitus sui fuerat, siue conslernatus, quemadmodum & ego, siue etiam numine aliquo impellente, idem non quod ego dixit, ὄψαυε βασιλέα, Vale rex: tempus iam est in aciem educi exercitum. Conturbatis autem ceteris qui tunc aderant, ob inopinatum ac nouum salutandi formam, ac ipse Hephestione propomodum pro meo emoriente, Alexander respondens, Accipio, inquit, omen. nam nos saluus atque integras à pugna reuersuros esse, hoc verbum mihi nunc pollicetur. Ceterum quænam illa lux fuit! illane de qua Ælianus Histor. Var. 2. 25. Sexta nimirum Thargelionis. Illa enim, vt scribit ille, Alexandrum Macedonem Philippi filium, multas Barbarorum myriades fuisse dicitur. Sed obstat illorum opinio, qui putant Thargelionem mensẽ Latinorum Februario respondere: ita enim hyc me pugnata fuerit isthac pugna. Sed negat Curtius, & æstate factam indicat supra 3. 5. 1. tunc æstas erat. Ideoque dubitabam de altera pugna cum Dario sentire Ælianum, præsertim cum adiciat, ὅτι καὶ Δαρῆιος καὶ Σῦλλιν Ἀλέξανδρον. sed nec illo magis quadrare reperi: nam & tunc æstas fuit: noster infra 4. 12. 14. *Calis fulgor tempore æstiuo ardenti similita internitens.* Atque hæc pensitantem vel ista ratio mouere potuit, vt accedam sententiæ eorum, qui Thargelionem Aprili Maioque nostratibus componunt. Huc accedit & illud, quod eodem die Alexandrum mortuum esse, adiecit Ælianus: idque ipsum æstiuo quoque tempore accidisse Curtius infra 10. 10. 9. significat. Confirmat eam opinionem & Ἐτυμολογικὸς τὸ μῆνα cum dicit: *Θαργηλιῶν δὲ, ὁ ἐν δὴματι μὴ ὀνομάζεται. ἐπεὶ τίτι ὁ ἥλιος πυράδης ἐστὶ, καὶ ἐν τῷ τῷ μηνὶ τῷ τῆς γῆς αἴθρη ἀνεξέραιτο. ἀπὸ τῆς ἡρεῖν ἐν τὴν γῆν. τὸ δὲ ἡρεῖν. Θαργηλιὸν ἀνομάσεται. Thargelion vocatur undecimus mensis, tunc enim sol ardentior est, & hoc mense flores terra**

εσα-

exarsescunt. accepit ergo nomen à calefaciendo terram. calidum autem *ἄρρηλον* vocatur. Vbi tam ex eo quod undecimum mensem dicit esse, facile coniectu est, cui respondeat (primus enim Græcorum in Iunium nostrum incidit) quam quod ait solem tum ardentem esse. Vnde Lud. Dulcis in Diario *al XIX. di Giugno: Fu uinto Dario da Aless. Magno.* Vt ita pugna, quæ videbatur Æliano cum Curtii locis intercedere, sublata, tantum super sit quærere, vtrum duorum cum Dario commissorum præliorum intelligat Ælianus. & quidem ex vltimis eius verbis suspicor, de postremo eum loqui, cum ibi Darium captum fuisse dicat, si quidem interpreti credimus. nam ille sensus cum historię aduersetur, sic exponendus non est, sed potius, *vbi & euerit*, hoc est, deiecit, debellauit, *Darium Alexander.* Sic apud Thucydidem 1, 26, 28. Athenienses ad Spartanos, *εἰ κερταλοντις ἡμᾶς ἀρξαστι, si deictis nobis ipsi imperetis.* In Eusebianis Scalligeri pag. 249. *Κὺρτῶ τῆν Λυδῶν βασιλείαν κατέδειξεν.* Sed & Arrianus indicio est ad vitam Darii pugnam id referendum. nam ille 2, 2, 4. priorem commissam scribit mense Mæmacterie quem quidam cum Suida Ianuarium, alii Septembrem esse volunt. Sed tota hæc ratio satis confusa & turbata est, quin & vereor, vt Curtii narratio sibi constet. cum enim ante ita accendisset tempus, vt Alexandrum suum actu cogente in frigidissimum flumen mitteret: iam intra vnus mensis spatium (nec enim amplius intercesserit) subito niuem effundit, & humo gelu rigente, Gangabas suos regius aduersus frigus munit, mox 3, 13, 7. Adde infra ad 3, 11, 27.

3, 8, 24. *PAUIDI AGRESTES*) Vt solet improuiso hostis aduentu. nam & illi haud dubie, cum ceteris persuasum habebant, Macedones fugere, ideoque sine metu in agris versabantur. Sic apud Litiūm 3, 3, 2. *nec opinata etiam res plus trepidationis fecit, quod nihil minus quam ne victus, ac prope in castris obsessus hostis, memor populationis esset, timeri poterat. agrestesque pauidi incidentes portis non populationem, nec prædonum paruas manus, sed omnia rano augentes timore, exercitus & legiones adesse hostium, & infesto agmine ruere ad urbem clamabant.*

OCCURRERE ETIAM) Id quidem & ante affirmauerat Amyntas transfuga, *Alexandriam, vbi inque is Dariū esse audire venturum:* sed noluerat credere Darius, purpuratis solita vanitate spem eius instantibus. Vide Arrian. 2, 2, 2.

3, 8, 25. *RAPTIVQE ARMA CAPIEBANT*) Similia vide in Liviū 23, 27, 3.

3, 8, 27. *DARIUS INITIO*) Vt hic locus & sequens caput intelligatur, delineanda regio, & situs campi montisque & maris est, circa Iffum & Pinarum amnem, & hoc ex antiquis & probis scriptoribus. Ex Herodiano l. 3. c. 12. colligi potest fuisse planitiem ad mare Cilicium instar stadii cursorii porrectam, in qua vtrimque stetit equitatus trans Pinarum Darii, cis versus Syriam Alexandri, locumque totum monte Tauro velut teatro clausum. Testatur dicto loco Herodianus, suo tempore adhuc sterisse tropæum, seu urbem Alexandriam in colle sitam, & æneum Alexandri simulacrum. Addit quædam distinctius Callisthenes, spatium illud in quo decertatum est inter Alexandrum & Dariū à mari vsque ad montem, patuisse quatuordecim stadia in latitudinem, & inter castra Alexandri & Darii Pinarum amnem interfuisse, alta crepidine, spinisque septum. Hæc Callisthenes comes Alexandri, & spectator loci, quem de interuallo spatii redarguit Polybius 12, 8. non potuisse aciem explicari eo numero quem ipse posuisset Callisthenes, & hoc geometrica & tactica ratione ostendit, vt infra referemus. Hic tantum de loco & campo eiusque spatio tractamus. Arrianus 2, 2, 19. locum in quo Darius aciem instituebat, nonaginta passuum, non amplius, capax fuisse scribit. Mons in quo acies viginti millium instructa erat à Dario, aliqua ex parte introrsum recedens, sinum quendam veluti in mari faciebat.

ciebat: deinde in anfractum porrectus efficiebat, ut qui ad radicem montis constituti erat, dextrum Alexandri cornu auersum cernerent. Ripas Pinari idem quoque præruptas fuisse testatur, immo etiam aggere munitas, ubi facilius ascensus erat. Mare autem sinistrum Alexandri cornu, dextrum Darii tegebat: ita ut collecta ex dictis summa, mons cinxerit utramque fere aciem, è cuius regione erat sinus Issicus, & porrectum planumque littus, ubi maxime eques depugnabat. Pinarius amnis medius utramque aciem à montibus usque ad mare distinguebat, quem primus cum suis ingressus Alexander Darium est aggressus. Raderus.

A MARI QVOQVE) Per classẽm quam habebat in Issico sinu, ut inde latus sinistrum Alexandri inceserent, quod tamen plerique historici tacent, tamen & Curtius hic docet, & Iustinus II, 10, 4. signate post victoriam ait *Parmenionem ad occupandam Persicam classẽm missum*. Raderus. Classẽm autem istam haud valde magnam fuisse, tum aliis ex notis apparet, tum maxime inde, quod Tyrum obsessurus Alexander *procul habuit classẽm* infra 4, 2, 15. Denique in tota illa obsidione, nulla classis mentio est, nisi Cypriæ, & nauium quibus Cleander supplementum aduexit.

3, 8, 28. *PINARVM AMNEM*) Callisthenes apud Polyb. 12, 8. Πόρος corrupte vocat. eruditissimus Interpres tamen Pinarum reddidit. Raderus supra ad 3, 4, 7. Πόρου rescribit: Ego cum Casaubono sentio. plane enim Pinarum, non Pyramum dicere voluit eo loco Callisthenes. certum id ex descriptione fluminis quam statim subiicit: *Paret autem eo loci intervalum ad montis radices, stadia quatuordecim. per hoc spatium transverso limite dictus amnis labitur: qui quidem in ingis exortus, mox per intercisa montis latera erumpit, ac deinde per patentes campos ad mare usque deseritur, præruptis & inaccessis collibus cum cingentibus*. At Pyramus Curtio per planitiem Ciliciæ fluit, supra 3, 4, 7. ne alia argumenta hic aduocemus. Ergo & deinceps Pinarum vocat Polybius. Nomen huius fluminis aliter quoque corruptum est apud Strabon. lib. 14. Nam ibi pro Πίναγος scribitur Πίναδος. quo mendo deceptus est & Æneas Silvius in Histor. de Asia minori cap. 94. Apud Plutarch. Alex. cap. 32. Πίναγος. Pinarum autem hic constanter exhibent tam meliora Curtii exemplaria, quam Arrianus, & alii. Vide Indicem, Pinarius.

3, 8, 29. *DESTINATA SALVBRITER*) Et hinc est quod consiliis fere ex euentu laus est, aut infamia. Nam ut ait Thucydides 1, 20, 13. *Multa male consultata feliciter eueniunt, & plura que recte insiuita videbantur, turpiter in contrarium eueniunt relapsa sunt*. Et mox nu. 21. *nulla minus quam qua prædicatur, via procedit bellum*. Lilius 27, 46. 2. *neque satis constabat animis, tam arduis iter consulis laudarent vituperarentque. apparebat (quo nihil iniquius est) ex euentu famam habiturum*. Adde Lipsii Polit. 3, 8. & notata supra ad 3, 8, 6.

QVIA VBI PARTES LABANT) Totam hanc sententiam excludit Pal. Nec sane admodum necessaria videatur, nisi quod ita concepta est, ut ipsius auctoris esse non dubitem. Simile est illud P. Syri:

Fortuna vnde aliquid fregit, cassum penius est.

3, 9, 2. *IN EODEM*) Rescriberem in medio, sic enim alii locant, nisi putem ab ipso Curtio sic esse, quando nulli eodices discrepant; quem ego certe in acierum descriptione haud accuratum fuisse cerno, atque id omnino accidisse ei crediderim, quod huiusmodi rerum haud magnopere peritus esset. quo ipso argumento motus credere nunquam potui, Curtium hunc eundem esse, quem Africa proconsultem vidit. Eo enim honore, fat Teueris adhuc moribus, non putem mactatum fuisse hominem rerum bellicarum adeo rudem. Nisi forte dicamus, transcripsisse eum ita ex aliquo Græculo, qui hoc modo tradiderit, quod nec abludat à ratione, cum hoc nomine